

DOI: 10.30840/2413-7065.2(75).2020.207131

УКРАЇНА ЯК ГЕОПОЛІТИЧНА РЕАЛЬНІСТЬ
(Рецензія на книгу В. С. Крисаченка «Україна віковична: знакові постаті минувшини». Київ: МП «Леся», 2016. 406 с.)

Кожна книга за власним задумом її автора має стати відкриттям, яке допоможе людині пізнавати навколишній світ і людство у багатоманітності й непередбачуваності.

Рецензована нами книга В. Крисаченка «Україна віковична: знакові постаті минувшини» є вагомим чинником у пізнанні українцями свого минулого та місця України у цивілізаційному розвитку людства. Особливо ця зацікавленість актуалізувалася в умовах неоголошеної російсько-української гібридної війни.

Враховуючи зовнішні й внутрішні чинники, українським вченим у своїх працях треба послідовно й цілеспрямовано утверджувати в національному інформаційному, культурному, освітньому й науковому вимірах виважені, аргументовані знання про Україну як самодостатню геополітичну реальність і про українців як самобутню етнічну й етнокультурну спільноту.

Однією з таких вагомих наукових праць в російсько-українському цивілізаційному протистоянні стала, на нашу думку, книга В. Крисаченка. Це довідково-аналітичне видання, присвячене знаковим постатям української минувшини, як вітчизняним, так і закордонним, в якому характеризуються життя, діяння і писемні свідчення правителів, істориків, теологів, письменників, полководців тощо, котрі осмислювали ті чи інші факти, процеси та події на теренах України як геополітичної реальності (с. 2).

Рецензована книга складається з передмови, двох частин і післямови.

Зокрема, у передмові автор наголошує: «Україна з найдавніших часів була об'єктом найпильнішої уваги реальних історичних постатей (істориків, географів, політиків, богословів тощо) найрізноманітнішого походження, віри, стану та освіченості. І нехай нікого не вводить в оману та обставина, що сама назва «Україна» має заледве тисячу років: на теренах нашої держави цивілізаційні процеси тривали постійно. А тому все, що торкається історичних попередників України – Гіпербореї, Кіммерії, Скіфії, Сарматії, Роксоланії, Готії, Антії, Русі і ще багатьох інших більш чи менш відомих наших попередників, безперечно повинно бути включене в нашу історію» (с. 14).

На думку В. Крисаченка, свідчення історичних джерел підтверджують здобутки й напрацювання інших академічних наук про Україну, зокрема палеоантропології, палеогеографії, археології і т. д., які однозначно засвідчують, що терени України останні декілька тисячоліть являли собою самодостатній феномен геополітичної реальності з антропологічною неперервністю її населення, послідовним розвитком цивілізаційних процесів, культур та господарсько-культурних типів життєдіяльності, мовно-етнічними трансформаціями, державницькими традиціями тощо (с. 14).

Ці переконливі свідчення надають право автору стверджувати, що чи не найголовнішим аргументом на користь запропонованої ним концепції є сам емпіричний факт сприйняття протягом

принаймні останніх трьох тисячоліть України як певної геополітичної реальності практично всіма знаними науковими та суспільними авторитетами того чи іншого часу, оскільки вперше окреслені ще давньогрецьким істориком Геродотом обшири Скіфії у вигляді дещо скошеного рівностороннього чотирикутника фактично інваріативними для сприйняття й опису всіх інших значніших етнокультурних та політико-державних утворень на теренах України, включаючи і нинішню Українську державу (с. 15).

Саме тому, наголошує дослідник, існують достатні підстави і можливості істотно розширити коло авторів та джерел, котрі розкривають наше бачення минувшини, успіхів та злетів, невдач та поразок, пасіонарності її народу, унікальність власних здобутків та внеску в європейську цивілізацію (с. 15).

Щодо самого контенту книги, алгоритму відбору матеріалів, то В. Крисаченко зазначає, що свідчення авторів, незважаючи на їхнє походження з різних країн та епох, було використано, оскільки об'єктом їхньої уваги прямо чи опосередковано виступала Україна. Це, на думку вченого, уможливує вдумливого читача робити порівняння та зіставлення з отриманої інформації, створювати певний цілісний образ України в різні періоди її існування та відділяти зерно від половини (с. 15).

У першій частині книги автор наводить свідчення, які мають тією чи іншою мірою відношення до України як геополітичної реальності, розпочавши з інформації про фараона Давнього Єгипту Аменхотепа III (XIV ст. до н. е.) і завершуючи розділ матеріалом про давньоримського оратора і філософа Цицерона

(I ст. до н. е.). Загалом у цій частині дослідником зібрано 46 цінних джерелознавчих матеріалів, які стосуються території сучасної України та розкривають її географічне, природне, тваринне різноманіття та політичні, соціальні, економічні, культурні, етнокультурні особливості розвитку багатьох етнічних спільнот, які населяли ці терени у давні часи.

У другій частині праці зібрано 250 історичних свідчень, розпочинаючи з I ст. нової ери та завершуючи XVIII ст., які дають можливість розкрити й обґрунтувати твердження вченого-українознавця, що Україна – самодостатній феномен геополітичної реальності, з яким мусили рахуватися як тогочасні державні, політичні, військові діячі, так і мандрівники, дослідники, богослови, письменники та інші тогочасні непересічні особистості.

Зрештою, саме у цю добу розпочалося зародження, формування, становлення і розвиток українського народу та поява перших державних формувань (Руси-України, Галицько-Волинського королівства, Гетьманщини). Цей поступальний розвиток українців призвів до того, що у XVIII ст. Україна існувала не лише як геополітична реальність, а й мала свою державність (автономію у складі Російської імперії), а український етнос творив власну козацьку націю.

У післямові автор розмірковує, що задум написання цієї книги у нього був завжди. Навчаючись та опановуючи різноманітні знання, він усвідомив, що дуже багато про Україну не знає, але, поступово осягаючи світову мудрість, зрозумів, що Україна – це невід'ємна частина кожного з нас і вона завжди присутня поруч у нас самих – батьках, родині, вчителів, господарстві, книгах (с. 405).

Наостанок В. Крисаченко наголошує: «Ця книга засвідчує: ніколи і ніде ми не будемо задвірками цивілізації. Навпаки, ми були її невід'ємною часткою та творцями. Час настав повірити в це завдяки думкам та свідченням знакових постатей минувшини, котрим наша земля була небайдужою і які нею або захоплювались, або були безсторонніми, чи збурювались, але ніколи не забували про неї» (с. 405).

Загалом книга В. Крисаченка «Україна віковічна: знакові постаті минувшини» є вагомою інтелектуальною зброєю у протистоянні в інформаційній війні з РФ.

Разом з тим у рецензента є низка зауважень і пропозицій.

По-перше, не до всіх наведених у книзі джерел автор поставився критично. Так, характеризуючи «Велесову книгу» як унікальну пам'ятку староукраїнської культури (V–IX ст. н. е.), зазначає, що в радянській історіографії цей твір було визнано фальшивкою «буржуазних націоналістів», котрі «зазіхнули» на офіційну доктрину про Київську Русь як попередницю Росії і спільну колиску трьох братніх народів. Але нині, на його думку, справжність «Велесової книги» «практично розв'язана в позитивну сторону» (с. 185–186). Треба наголосити, що наразі в українській академічній науці існує суперечливе ставлення до «Велесової книги» і певне коло науковців

вважає її фальсифікатом. Тому, на нашу думку, це мало обов'язково бути зазначено автором.

По-друге, В. Крисаченко не завжди послідовний у відборі історичних особистостей. Так, у книзі представлено лише інформацію про трьох великих князів київських: Олега Віщого, Володимира Мономаха та Мстислава Володимировича. Чому лише вони? На нашу думку, автор мав обов'язково згадати про княгиню Ольгу, її сина Святослава Хороброго, її внука Володимира Великого та правнука Ярослава Мудрого.

По-третє, це ж зауваження стосується й представлення у книзі українських гетьманів. Окрім персоналій Б. Хмельницького, І. Мазепи і П. Орлика, мали також бути представлені П. Сагайдачний і П. Дорошенко.

По-четверте, рецензована книга суттєво б виграла, якщо би автор додав ілюстративний матеріал та історичні мапи.

Незважаючи на ці зауваження, книга В. Крисаченка, маємо надію, знайде свого вдумливого читача та сприятиме розбудові правової, демократичної Української Самостійної Соборної Держави!

Юрій ФІГУРНИЙ

orcid.org/0000-0002-6463-0920

кандидат історичних наук,
завідувач відділу української
етнології НДІУ